

Sylva Fischerová Pasáž

A co je člověk?

Česká próza

fra

Sylva Fischerová Pasáž

Česká próza

fra

Básnířka a prozaička Sylva Fischerová se narodila 5. listopadu 1963 v Praze. Po počátečních studiích filozofie a fyziky na FF UK a MFF UK v Praze vystudovala klasickou filologii na FF UK (1985–1991). V současné době pracuje v Ústavu řeckých a latinských studií na FF UK (věnuje se především řecké literatuře, filozofii a náboženství). Žije v Praze. Debutovala básnickou sbírkou *Chvění závodních koní* (1986), po které následovaly básnické knihy *Velká zrcadla* (1990), *V podsvětním městě* (1994), *Šance* (1999), *Krvavý koleno* (2005), *Anděl na okně* (2007), *Tady za rohem to všechno je* (2011), *Mare* (2013), *Sestra duše* (2015) a *Světový orloj* (2017). Sylva Fischerová publikuje také prózy (*Zázrak*, 2005; *Pasáž*, 2011; *Evropa je jako židle Thonet*, *Amerika je pravý úhel*, 2012; *Bizom aneb Služba a mise*, 2016) a knihy pro děti (*Júla a Hmýza aneb Cesta do Juliiny země*, 2006 a *Egbérie a Olténie*, 2011).

Sylva Fischerová
Pasáž

Sylva
Fischerová
Pasáž

fra

Česká próza
Sylva Fischerová
Pasáž

Redaktor Petr Borkovec
Jako eknihu vydalo roku 2019 Fra,
Šafaříkova 15, Praha 2, www.fra.cz
Elektronické vydání první

© Éditions Fra, 2011, 2019
Text © Sylva Fischerová, 2011
Author photo © Ester Fischerová, 2011
ISBN 978-80-87429-04-4
ISBN 978-80-7521-104-0 (Pdf)
ISBN 978-80-7521-105-7 (ePub)
ISBN 978-80-7521-106-4 (Mobi)

Obsah

A co je člověk?	9
Dálov	29
Otcové	49
To pravé dítě	71
Hřích	97
Silvestr	
na Malvazinkách	121
Pasáž	145

A co je člověk?

A co je člověk? – Temná a zastřená věc. Třtina myslící. Něco, co hyne na svoje vlastní chtění. Něco, co neví, co je, a musí to pořád zjišťovat. Co odchází od sebe k sobě... k sobě od sebe.

Ne: špatná odpověď. Člověk je žena a muž. Tedy temná a zastřená věc padající na temnou a zastřenou věc...

1

Míchala jsem kávu. Káva byla v bílém šálku, šálek na bílém stole, stůl v zahrádce v ulici starého města. Městem chodili lidé sem a tam. Měli černé brýle proti slunci, tašky, občas fotoaparáty, byli to turisté, ale jen někteří. Nevypadali na to, že by chtěli zjistit, co je člověk. Když je člověk člověk, přece ví, co je člověk... nemusí to zjišťovat.

Jenže tak jednoduché to není. Jinak by sova věděla, proč je sovou, nebo láčkovcem, proč je láčkovcem.

No jo, jenomže třeba sova ví, proč je sovou, ale ty to nevíš. Ty nejsi sova. Co víš o sovách?

Ne, nechme těch sov. Jsem člověk, a o člověku nevím skoro nic. Nevím, proč dělá to, co dělá. Proč člověk tvoří celek lidstva. Proč celek lidstva sestává z lidí, kteří tu tak jako my sedí v kavárně a vedou řeči.

„Já bych prosila ještě dva cukry navíc.“ Johana se tlemila na číšníka. Se dvěma obnaženými řadama zubů, šikmými očima a vysedlými lícními kostmi pod záplavou rudých vlasů nevypadala jako člověk, ale jako lasička.

„Jak si přejete,“ pravil místní ganyméd a odkvapil.

„Budeš tlustá a budeš mít zkažený zuby,“ řekl Jakub.

„Já jsem ještě nikdy neměla kaz!“ Johana se znovu zazubila. „Cukříky jím, už co jsem byla

malá, ale nemám jedinej kaz. Na mě kazy prostě nejdu.“

„Zato na tebe jdou holubi, že jo,“ řekl Matouš. Johana se mu líbila, jenže ona se o spolužáky nezajímala.

„Já za to nemůžu,“ bránila se Johana. „Oni mě totiž nevidí,“ vysvětlila nám.

„Oni co?“ – „Cože?“

„Nevidí mě,“ opakovala. „Mám to vyzkoušený, tady v Praze, ale i od svatýho Marka v Benátkách. Holubi mě prostě nevidí,“ dodala vítězoslavně.

„A jak se to pozná?“ zeptala jsem se opatrně.

„Narážejí do mě. Bouchnou mě do hlavy. Prostě letí a nevidí mě. Celý náměstí svatýho Marka jsem se musela proplazit.“ Johana mluvila rychle, jako by střílela z kulometu.

„To se mi nezdá,“ řekl Jakub a pohodil culíkem. Měl za sebou několik let přírodovědy.

„Holubi lidi viděj.“

„Jo, ale mě neviděj,“ řekla Johana.

„A seš si jistá, že seš člověk?“ zeptal se Jakub číslo dvě, blondák s modrýma očima, který vypadal jako člen klubu Rychlých šípů. V duchu jsem mu dávala za pravdu. Možná že holubi lasičky nevidí. Je to jeden z triků přírodní rovnováhy. Aby se holubi nepřemnožili, nemá jejich oko schopnost zahlídnout predátora.

„Čau. Tak jsem tady.“ Štěpán, další ze studentů, dosedl ke stolu. Uskutečnit jednou za čas hodinu v kavárně patřilo k věci. Výuka řečtiny byla namáhavá, a pak, k čemu vlastně vedla? Co jsem je mohla naučit? Gramatiku mrtvé-

ho jazyka. Jenomže oni byli živí. My jsme byli živí, a každý jiný: jeden vypadal jako severan s culíkem, jiný jako Říman, další jako rytíř. Štěpán nevypadal jako Říman ani jako gladiátor a na řečtinu chodil navíc, protože psal práci na doktorát. Jenomže k čemu je člověku doktorát z Aristotela? Proč se má člověk vůbec zabývat minulostí jinak než jako kratochvilným čtením po nedělním obědě nebo po úterní večeři? K čemu je člověku vědění? – Leda aby se dozvěděl o své vlastní marnosti. Byli jsme prostě směšní se svou epistemofilií, chorobnou touhou vědět víc a ještě víc. Jako někdo shromažďoval peníze, my jsme shromažďovali vědomosti. Ani jedno, ani druhé nemělo žádnou přirozenou mez. Dokud se člověk nezasekl jako gramofonová deska. Štěpánova sklenka s vínem byla prázdná.

„Ne, rozumíš,“ vysvětloval Oldřišce. „O čem to jako je? Ráno se jako probudíš, podíváš se do stropu, rozhodiš ruce, a co? Co jako? Sedneš si, čteš, jdeš psát práci, kterou nakonec přečte deset lidí, jako ne proto, že je to zajímavá, ale proto, že musí. Tak co? Co jako? Jasně že si dám ještě jednu dvojku,“ pokynul ganymédovi a rozhlížel se po nás. Nikdo nic neříkal.

„No a pak teda přijdeš domů – je večer, a ty si jako sedneš a vejráš do knížky. Je neděle, a ty pracuješ. Vejráš jako do něčeho. Nemáš čas prostě. Normální čas nemáš. To je úplně na nic. Tý jo, na nic.“

Padalo to z něho jako bobky z horské kozy.

„A co bys teda chtěl?“ řekl Jakub číslo dvě opatrně.

„No prostě normálně ráno přijdu do práce, tam mi řeknou, co mám jako dělat, já to udělám, a až to udělám, tak du domů. A mám volno. V pátek přijdu domů a mám v sobotu a neděli volno. A mám prachy.“

„K čemu ti budou prachy?“ zeptala se Oldřiška se zájmem.

„No k čemu. Budu moct někam jít, někam jet. Pořídím si nějaký byt nebo tak. Založím si rodinu třeba. Co mám teď jako? Nic.“ Druhá dvojka byla prázdná.

Jak Štěpán mluvil, šum kavárny mizel, slova mě táhla do krajiny snu, do tísnivé krajiny města, ze které není úniku. Sen se mi zdál nedávno:

Vystupuju z autobusu v nějakém městě, myslím, že je to Olomouc, neznámý mladík vystupuje taky a ptá se mě na Nusílkovu ulici. Nic mi to neříká, ale jdu kus s ním a za chvíli narazíme na veliký plán města na kovové tabuli: jsou tam uvedeny jednotlivé ulice, mezi nimi na kraji nacházíme i Nusílkovu. Domy na ní jsou ale opravdu zvláštěně zakresleny: jako patrová osobní auta, s horním patrem začerněným. Divím se tomu, kluk na mě hledí a říká: Vy to neznáte? To jsou přece ty moderní ulice dnes, kdy dům vlastně je jenom místo na parkování, tam přijedete s autem z práce, zaparkujete a jdete spát. Spát? V autě? Nemají tam málo místa? divím se, kluk vysvětluje, že vzadu v autě mají místa na spaní speciálně upravená

a standardizovaná, dá se to sklopit, jeden má hlavu tam, kde druhý nohy, a navíc spí bokem k sobě, aby ušetřili co nejvíc místa.

Pošlu Štěpána do Nusílkovy ulice.

„– prostě dycky chce, co nemá, když má složitou práci, tak chce jednoduchou, a celý je to doklad skutečnosti, že člověk –“

„– je pako.“ Jakub číslo jedna skočil Matoušovi do řeči. „Což ostatně vyplývá z definice člověka jakožto druhu Homo sapiens sapiens. Jedno sapiens bojuje s druhým sapiens. To nemůže dopadnout dobře.“

„To je dobrý, to s tím jedním a druhým sapiens,“ Matouš pokyvoval hlavou, „to máš odkud?“

„Odtud.“ Jakub si zatukal na hlavu. „Ještě nějaké dotaz?“

„Člověk je prostě divnej,“ řekla Oldřiška.

„Ne, člověk je dvounohej tvor bez peří,“ řekl Štěpán. „To je klasická filosofická definice.“

„Taky člověk umí řídit letadlo,“ řekla Johana.

„Co že umí?“ Oba Jakubové se zeptali naráz.

„Umí řídit letadlo,“ vysvětlovala Johana. „Třeba šimpanz neumí řídit letadlo.“

„Jak to víš?“

„To jsem četla v časopise. Dělali takový pokusy. Člověk se od šimpanze liší tím, že umí řídit letadlo. Šimpanz neumí řídit letadlo.“

„Když vy na to jdete špatně.“ Matouš si nalíval další matonku. „Já vám to vysvětlím. Mám sestru na gymnáziu. Probírali přirozenost člověka.“

Stůl zašuměl. Johaně se leskly oči. „Je tam ten šimpanz? To letadlo?“

„Není tam šimpanz. Jako první charakteristika člověka je schopnost logickýho myšlení.“

Stůl se roztrásl neovladatelným smíchem.

„No, pak jde sociální potřeba. Komunikace a tak.“

Kavárna hučela jako jindy. Lidé přicházeli a odcházeli, služební duchové mezi nimi kmitali, turisté občas postáli před zahrádkou a zase zmizeli zpátky v ruchu ulice. Tohle nebyla jejich kavárna. Japonská výprava vedená nezbytnou průvodkyní s deštníkem se zastavila před kostelem naproti v ulici a obdivovala jeho průčelí i s vyvedenými sochami. Proč? Co jim říká mrtvý Ježíš na kříži, obklopený sadou svatých? Je to pro ně jen podívaná – umění a místní folklór, který svou návštěvou ovšem ničí?

„Pak tam bylo řečený, že člověk potřebuje být středem pozornosti. Že mu jde o sebeprezentaci. Že je egoista a chce požitky. A bohatství, moc a slávu.“

„To je dobrý,“ řekla jsem. Když tady budu sedět a poslouchat, dozvím se, co je člověk. Možná dojde i na sovy. Většinou jsem se snažila do hovoru moc nevstupovat, ale někdy jsem to nedodržela. Často jsem to nedodržela. Vlastností člověka přece byla nedůslednost. Celé dějiny lidstva by vypadaly úplně jinak, kdyby lidi byli důslední, kdyby je ustavičně nezaváděla lítost a soucit, druhá strana bažení po moci, penězích a požitcích všeho druhu. Dějiny byly pruhované jako mramorovaná bábovka. Vždy-

ky když to vypadalo, že nekontrolované zlo nabírá vrchu, přilítl anděl spásy a převrátil kotlík dějin dnem vzhůru. Guláš se vylil a přiběhli toulaví psi a chlemstali... A pokud se zdálo, že konečně některá z pouček o lidské vznešenosti a dobrotě začíná platit, jako horké pouštní samum zavanula katastrofa.

„To je fakt objevený,“ řekl Jakub. „Měli tam ještě něco?“

„Jasně. Učení, objevy, náboženská potřeba.“ Matouš měl fotografickou paměť. Vždycky si pamatoval, co je na levé stránce dole a na pravé nahoře.

Japonci se pohnuli. Čeká je ještě deset dalších památek. Nebo aspoň pět. Jejich náboženství, šintoismus, spočívá v uctívání mrtvých předků. Možná si myslí, že Kristus na kříži je náš mrtvý předek, privilegovaný mrtvý předek číslo jedna. Jenže jak pochopí, že jediný mrtvý předek pro všechny lidi je zároveň taky bůh? A že je živý? Jak vůbec můžou něco pochopit, když tady nejsou doma? A jak já vím, že jsem tu doma? Co když měli pravdu manichejci a gnostici, když říkali, že člověk je jenom host na zemi, je jako v zájezdní hospodě u vypůjčených džbánů a stolů a postelí, ale jeho vlastní já, jeho duše, bydlí jinde? A proto světu nerozumí, ani sobě, je jako Japonec v Praze, jenomže o tom neví –

„Kam chodí sestra na gymnázium?“ zeptala se Oldřiška.

„Na křesťanský,“ řekl Matouš. „Ale to je fuk. V závorce za tím měli napsaný: víra. Potřeba

někam směřovat. Jako poslední bylo heslo: Být dobrý.“

Kavárna jako by se zastavila. Nikdo se nehýbal.

„Tak to je úplně jasný. K čemu je teda jako vzdělání?“ řekl Štěpán. „K čemu, když do člověka hustěj takový věci? K hovnu.“

Bílý mrak, který se řítí zleva, chtěl požrat mrak vpravo, ale ten mu prchal dál doprava, stejnou rychlostí. Nikdy se nedohoní, nikdy se nesetkají. Oblaka visela nad městem jako létající balóny, mezi kterými probleskovalo slunce. Bylo by pěkné, kdyby občané nastupovali do balónů a pořádali vyhlídkové lety nad městem. Po jednom nebo ve dvojicích by se nalodovali na bílé mraky a hleděli shůry na všechno. Na sebe, které nechali tam dole...

Já bych nastoupila sama. Ivan nemohl. Měl jednání. Odešla jsem z kavárny a volala, že se zastavím, ale on řekl: „Nechod', mám jednání. Uvidíme se večer.“

Nastoupila bych sama a dívala se na něho, jak má jednání. A na svůj stín, jak se táhne za ním, jak dělá stín jeho stínu, jeho stín dělá stín jemu, pak zajdou do budovy a já neuvidím, komu dělá stín on.

Před týdnem mi řekl – přišla jsem domů a chystala večeri: „Ty si mě málo všímáš.“

Špikovaný kvěťáku, ty si mě málo všímáš. Můj milý věšáku v předsíni, všímej si mě víc. Přišla jsem za ním, objala ho, podívala se mu do očí. Měl tam les. Do lesa nebylo vidět. Jen oko hledělo ven z lesa, oko zvířete, které neví, kam jít.

Můj milý srnečku, budu si tě víc všímat. Srnečku, budeš si mě pak taky všímat?

To přece bylo z knih. V knihách se psalo

o tom, jak si lidi nerozumějí, jak nemůžou žít spolu. Jak je jeden, a pak druhý. Dva mraky, co se nikdy nedohoní. Ale my jsme usínali spolu v tmavomodrých peřinách poházených hvězdami, objímali jsme se tak pevně, úplně pevně celou noc, až jsme nemohli spát, a teprve nad ránem se ruce uvolnily a každý odplul do svého světa, aspoň na chvíli. Nám se to nemohlo stát, myslela jsem na tebe pořád, měla jsem tě vzadu v hlavě, i když jsi byl pryč. Mám tě tam pořád. Teď -

Zvedla jsem se z lavičky a vydala se na cestu kolem jezírka. Ze sousoší uprostřed stříkala voda a dopadala na hejna ryb. Nejvíc bylo oranžových - v záblescích slunce se leskly, kmitaly, vyjevovaly celou zářivost světa. Svět je monstrance! volaly oranžové rybičky, a byly chvíle, kdy jsem jim to věřila.

Pískem vysypaná cestička zabočila doprava. Přes cestu mi přeběhl páv, za ním druhý. Po cestičkách pocházeli turisté, ale nebylo jich nijak moc. Zastavila jsem se před sochou Diany. Proč jsem sem nikdy dřív nezašla?

Za Dianou následovalo celé sloupořadí antic-
kých soch. Po obou stranách vroubily cestu mezi zelenými trávníky, na kterých utkvěly po francouzsku zastřižené keře. Shůry na mě shlížel Héraklés v kůži, tohle musel být Dionýsos... Bylo zábavné sklízet plody epistemofilie a rozpoznávat podle atributů jednotlivé bohy a bohyně, trojzubec patřil Poseidónovi, vinné hrozny Dionýsovi, opánky s křídly měl Hermés, dlaň plná podivných drátů představovala